

Innspill til handlingsplan for bærekraftsarbeidet i Norge

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) er en paraplyorganisasjon for 28 interkommunale friluftsråd. Vi arbeider for allmenne friluftinteresser nasjonalt, styrker medlemsfriluftsrådene faglig og økonomisk, samt er et felles talerør. Friluftsrådene ivaretar friluft oppgaver for medlemskommunene, og styrker friluftslivarbeidet i sine regioner i nært samarbeid med medlemskommuner og friluftorganisasjoner. Vårt hovedmål er å arbeide for at alle skal få mulighet til friluftsliv som en helsefremmende, trivselsfremmende og miljøvennlig aktivitet. Dette gjøres ved å støtte arbeidet i tilsluttede friluftsråd og gjennom egne tiltak.

Internt har vi vedtatt prinsippprogram som fastslår at bærekraftig friluftsliv skal ligge til grunn for vårt arbeid. Videre har vi gjort et arbeid med å konkretisere vårt arbeid i forhold til FNs bærekraftsmål der vi har trukket fram både viktige bidrag og utfordringer. Dette er utgangspunktet for de innspill vi gir. FL takker for muligheten til å medvirke i arbeidet.

I avsnittet «hovedpunkter» fremmer vi våre viktigste innspill til regjeringens handlingsplan, mens vi i innspillet forøvrig svarer ut de konkrete spørsmålene i notatet om høringen og utdyper friluftslivets bidrag og eksemplifiserer fra vårt arbeid.

Hovedpunkter

FL mener det er på høy tid og svært viktig at Norge nå konkretiserer en handlingsplan for oppfølging av FNs bærekraftsmål. Vi viser her til Riksrevisjonens dokument 3:3 (2020-2021) «Undersøkelse av styring av og rapportering på den nasjonale oppfølgingen av FNs bærekraftsmål», der det påpekes at «Regjeringen er på etterskudd med gjennomføringen av FNs bærekraftsmål. Det har manglet koordinering, planlegging og kartlegging av status, viser vår undersøkelse.» Etter at Norge var pådriver da bærekraftmålene ble vedtatt, er det beklagelig at en ikke har tatt en tilsvarende ledende rolle i arbeidet med egen implementering. Det må settes konkrete mål, identifiseres klare og målbare kriterier, arbeides systematisk med oppfølging og være et system for rapportering til Stortinget. I størst mulig grad mener vi en må benytte eksisterende statistikk og kriterier og sørge for systematisk oppfølging av disse i samarbeid med SSB.

FL mener at friluftsliv kan spille en vesentlig rolle i gjennomføring av flere av bærekraftmålene. Gjennom allemannsretten, god tilgang til naturområder og en levende friluftslivstradisjon, har friluftsliv en unik posisjon i det norske samfunn som bør utnyttes i arbeidet med bærekraftmålene og som vi kan formidle til andre. Våre konkrete innspill:

Bærekraftmål 3 God helse:

Friluftsliv har stor betydning for folks psykiske og fysiske helse, og bidrar til utjevning av forskjeller i helse. Viktige kriterier og mål bør knyttes til folks tilgang til nærfriluftsområder og omfang av friluftslivsaktivitet. FL oppfordrer regjeringen til å styrke friluftslivsarbeidet som et viktig ledd i arbeidet med å følge opp bærekraftmål 3.

Bærekraftmål 4 God utdanning:

Bruk av naturen som læringsarena er viktig for å gjøre undervisningen praktisk og virkelighetsnær der elevene kan ta alle sanser i bruk. For å skape forståelse for menneskets avhengighet av naturen og nødvendigheten av bærekraftig samfunnsutvikling er naturkontakt etter vår oppfatning en forutsetning. FL ber regjeringen legge til rette for at naturen i større grad tas i bruk som aktivitetsområde og læringsarena i skole og barnehage. Det trengs her kompetanseheving for lærere og barnehageansatte.

Bærekraftmål 6 Rent vann og gode sanitærforhold:

Viktige deler av friluftslivet, som bading og fiske, er avhengig av god vannkvalitet, og det er behov for ordnede sanitærforhold ved badeplasser og utfartsområder både av hensyn til friluftslivet og for å forhindre forsøpling og forurensing. FL ber regjeringen styrke arbeidet med oppfølging av vanndirektivet med de mål og indikatorer det innebærer.

Bærekraftmål 10 Mindre ulikhet:

Friluftsliv er en sosialt utjevneende aktivitet og er den aktiviteten som utøves av flest nordmenn på tvers av alle sosiale grupper. Allemannsretten, god tilgang til natur og en levende friluftslivstradisjon er grunnpilarer i friluftslivet i Norge og gjør at alle har tilgang til gratis naturopplevelser. FL mener derfor det er viktig at friluftslivsarbeidet styrkes, jfl bærekraftmål 3 om god helse. Vi vil også påpeke viktigheten av at friluftslivsaktivitet kan tilbys gratis eller til lav pris. Så lenge de økonomiske ulikhetene er slik at en del barn ikke kan ta del i alminnelige friluftslivsaktiviteter, er støtte rettet mot lavinntekts familier viktig.

Bærekraftmål 11 Bærekraftige byer og samfunn:

Tilgang til natur og grøntområder er etter vår oppfatning en helt nødvendig del av bærekraftige byer og samfunn. Det er nødvendig med kriterier og arealregnskap som sikrer oppfølging av dette. Friluftsliv kan være en lite ressurskrevende aktivitet, men har også utfordringer knyttet til forbruksmønster, reising og utstyrsjag. FL ber regjeringen velge kriterier som gjør at en kan sette mål for bærekraftig utvikling av friluftslivet. FL ber regjeringen i arbeidet for bærekraftige byer prioritere lavterskel friluftsliv i nærmiljøene

med små krav til utstyr og anlegg. FL ber regjeringen prioritere nærfriluftsområder der en kan kombinere naturopplevelser, sosiale møteplasser, aktivitets- og læringsarenaer.

Bærekraftmål 13 Stoppe klimaendringene:

Reisevirksomhet i friluftslivet og det naturbaserte reiselivet er en stor utfordring. FL mener det er viktig å ha kriterier som fanger opp dette, samt ha mål for redusert klimaavtrykk gjennom reising i forbindelse med friluftsliv. Vi viser også til punktet om bærekraftige byer når det gjelder mål for og prioritering av lite ressurskrevende friluftsliv.

Bærekraftmål 14 Livet under vann:

FL ber regjeringen forsterke det internasjonale arbeidet mot marin forsøpling, og utarbeide en nasjonal handlingsplan for ryddearbeidet som avklarer rolledeling og gir aktørene, herunder friluftsrådene, forutsigbare rammevilkår.

Bærekraftmål 15 Livet på land:

Tap av naturmangfold er en trussel på linje med klimaendringene. I friluftslivet er naturopplevelser grunnleggende, og vi er derfor opptatt av å ta vare på natur- og kulturlandskap med rikt naturmangfold. Friluftsrådene har ansvar for forvaltning av en rekke offentlig eide friluftslivsområder som ofte har rikt naturmangfold. FL mener arealregnskap og naturindeksen er gode indikatorer for å følge utviklingen av dette bærekraftmålet. FL mener oppfølging av dette bærekraftmålet er svært viktig, og må ses i sammenhengen med friluftslivsarbeidet både for å gi rike friluftslivsopplevelser og for å skape forståelse for betydningen av naturmangfold.

Bærekraftmål 17 Samarbeid for å nå målene:

Lokalt, nasjonalt og internasjonalt er det åpenbart behov for samarbeid for å nå bærekraftmålene. De interkommunale friluftsrådene er samarbeidsorganer. FL er opptatt av samarbeid og vil gjerne forsterke dette i vårt arbeid med friluftsliv. FL ber regjeringen opprette og legge til rette for samarbeidsarenaer. Friluftslivets sterke stilling i Norge, med den betydningen det har for bærekraftmålene om bl.a. god helse, mindre ulikhet og bærekraftige byer, gjør at Norge bør formidle våre friluftslivserfaringer internasjonalt når det er relevant.

FL mener oppfølging av bærekraftmålene må gjennomsyre regjeringens arbeid bl.a. ved at konsekvensene for relevante bærekraftmål vurderes i alle meldinger til stortinget på lik linje med at det redegjøres for økonomiske og administrative konsekvenser.

Målgruppe og mål: Hvem skal handlingsplanen rette seg mot og hva skal vi oppnå?

FL mener at handlingsplanen må være regjeringens handlingsplan for Norges samla oppfølging av FNs bærekraftsmål.

Med utgangspunkt i en slik nasjonal handlingsplan med tydelige mål, må hver enkelt av oss aktører utvikle egne planer for vårt bidrag. Friluftsrådernes Landsforbund og Friluftsrådene har et ansvar for å bidra til at Norge og verden når sine felles mål. Friluftsliv kan direkte eller indirekte knyttes til alle de 17 hovedmålene. Friluftsrådene jobber med et bredt spekter av tilretteleggingstiltak og aktiviteter/opplæringstiltak.

For FL og friluftsrådene er det viktig at handlingsplanen rettes mot friluftslivsaktører som FL, friluftsrådene og frivillige organisasjoner som jobber målrettet for et mer bærekraftig friluftsliv. Friluftsrådene og FL jobber med å legge til rette for nærfriluftsliv og har fokus på lavterskeltilbud som krever lite utstyr, noe som er i tråd med vårt arbeid med å legge til rette for økt nærfriluftsliv med en tydelig bærekraftig forankring. Vi har konkretisert og synliggjort hvordan vårt arbeid bidrar til 9 av bærekraftsmålene: Mål 3. God Helse, Mål 4. God Utdannelse, Mål 6. Rent vann og gode sanitærforhold, Mål 10. Mindre ulikhet, Mål 11. Bærekraftige byer og samfunn, Mål 13. Stoppe klimaendringene, Mål 14. Liv under vann, Mål 15. Liv på land og Mål 17. Samarbeid for å nå målene.

Våre viktigste samarbeidspartnere er kommuner, frivillige organisasjoner, privat næringsliv, fylkeskommuner og statlige myndigheter. Det er viktig at denne handlingsplanen setter friluftslivsarbeidet inn i en større ramme der vårt arbeid også sees i sammenheng med bærekraftsmålene til våre samarbeidspartnere, slik at vi sammen søker en reel tverrfaglig og sektorovergripende innsats for å møte fremtidens utfordringer i tråd med 2030-agendaen målsetning om at *ingen skal utelates*.

Friluftsliv innebærer naturkontakt, naturglede og ofte en forståelse for hvordan naturen fungerer. Dette mener vi er avgjørende at fremtidige generasjoner har, for å kunne ta vare på en sårt trengende klode. «Å lære gjennom å gjøre» er det noe som heter. Vi tror at ved å selv oppdage naturen vil man utvikle et ønske om å ta vare på den. Å bevare naturen, er et særlig viktig steg i å utvikle et bærekraftig samfunn. Derfor mener vi at friluftsliv er en viktig del av løsningen, og bør prioriteres som et ledd i å øke forståelsen for natur og FNs bærekraftsmål.

FL ønsker at denne handlingsplanen skal bidra til at Norge når bærekraftsmålene og vi ser at friluftslivsarbeidet kan spille en viktig rolle som bidragsyter lokalt, regionalt og nasjonalt.

Innretning: Hvordan bør vi legge opp selve dokumentet for at det skal bli et nyttig verktøy for næringsliv, sivilsamfunn, academia og offentlig sektor?

For at dokumentet skal bli et nyttig verktøy, bør det være så konkret som mulig. For vårt arbeidsfelt innebærer det at der det er relevant, bør friluftslivets og friluftslivsarbeidet bidra til et mer bærekraftig samfunn være tydelig. Friluftslivet kjenner ingen kommunegrenser, og de interkommunale friluftsrådene har en solid lokal og regional forankring. Vi mener vår kompetanse er viktig nasjonalt, regionalt og lokalt i bærekraftarbeidet, og ber om at det tas med i handlingsplanen. Friluftslivskompetanse er relevant for avgjørelser som har betydning for folkehelse, utdanning, arealplanlegging, avfallshåndtering, marin forsøpling - på lokale, regionale og nasjonale nivåer.

Problembeskrivelse: Hvilke utfordringer står i veien for å nå bærekraftsmålene i Norge innen 2030? Hvilke dilemmaer møter din sektor, og hvordan skal vi løse disse dilemmaene?

Spørsmålet er omfattende og viktig. Vi avgrenser vårt svar også på dette feltet til å omhandle det som gjelder friluftsliv og trekker fram noen viktige utfordringer.

En av hovedutfordringene innen bærekraft for friluftslivet i Norge er det som ofte refereres til som friluftslivets paradoks. Friluftsliv blir sett på som en «ren», «grønn» og bærekraftig aktivitet. Samtidig fører friluftslivsaktivitet ofte med seg transport av mennesker i personbiler, fly eller båt. Friluftsliv er ofte grunnen til at flere ønsker hytte i naturområder, og det store forbruket av utstyr som ofte følger friluftslivsaktivitet er noe vi ikke kan overse. FL mener det bærekraftige friluftslivet må stimuleres og utvikles. Dette handler om for eksempel å bruke nærområdene og oppfordre til gjenbruk eller lån av friluftsutstyr. FL og friluftsrådene jobber for å fremme og videreutvikle nærfriluftslivet som et fullgodt alternativ. Dette gjør vi blant annet ved å etablere friluftsområder som legger til rette for naturopplevelser, friluftsliv, lek, trening og sosialt samvær, som FriluftPorter. I tillegg må det komme på plass bedre kollektivsystemer som bidrar til at folk kan reise til større naturområder med mer bærekraftige transportmetoder, som tog eller annen kollektivtransport. Dette er et viktig tema i det bredt sammen satte prosjektet GrønnTur. <https://www.dnt.no/gronn-tur-2017-2027/>

Et annet paradoks i friluftslivet er at vi bruker naturen noen steder i så stor grad at vi *forbruker* naturen. Ved populære naturområder er friluftslivsaktiviteten så stor at vi ser slitasje på naturen. FL mener at allemannsretten er viktig og må stå støtt, og at man ved å informere om sporløs ferdsel, bruk av skilting, merking og tilrettelegging kan kanalisere ferdselen slik at naturen ikke tar skade av friluftslivsaktivitet.

Tiltak: Hvilke konkrete forslag til tiltak bør regjeringen vurdere i handlingsplanen?

Vi oppfordrer regjeringen til å vurdere våre forslag til tiltak. FL har tatt utgangspunkt i bærekraftmålene som er mest relevante for vårt arbeid og presenterer her forslag til tiltak som vil bidra til lokale, regionale og nasjonale mål:

Bærekraftmål 3 God helse:

Friluftsliv har stor betydning for folks psykiske og fysiske helse, og bidrar til utjevning av forskjeller i helse. Viktige kriterier og mål bør knyttes til folks tilgang til nærfriluftsområder og omfang av friluftslivsaktivitet. FL oppfordrer regjeringen til å styrke friluftslivsarbeidet som et viktig ledd i arbeidet med å følge opp bærekraftmål 3.

Det meste friluftslivsarbeidet bidrar til god helse. I samarbeid med frisklivssentraler og folkehelseansvarlige i kommunene har friluftsrådene i tillegg prosjekter med særlig vekt på folkehelseeffekt.

Bærekraftmål 4 God utdanning:

Bruk av naturen som læringsarena er viktig for å gjøre undervisningen praktisk og virkelighetsnær der elevene kan ta alle sanser i bruk. For å skape forståelse for menneskets avhengighet av naturen og nødvendigheten av bærekraftig samfunnsutvikling er naturkontakt etter vår oppfatning en forutsetning. FL ber regjeringen legge til rette for at naturen i større grad tas i bruk som aktivitetsområde og læringsarena i skole og barnehage. Det trengs her kompetanseheving for lærere og barnehageansatte.

FL og friluftsrådene bidrar til Mål 4 gjennom tiltak som Læring i friluft, samarbeidsprosjektet med DNT, Friluftsskolen og opplæringsmaterieill til lærere og barnehageansatte.

Bærekraftmål 6 Rent vann og gode sanitærforhold:

Viktige deler av friluftslivet, som bading og fiske, er avhengig av god vannkvalitet, og det er behov for ordnede sanitærforhold ved badeplasser og utfartsområder både av hensyn til friluftslivet og for å forhindre forsøpling og forurensing. FL ber regjeringen styrke arbeidet med oppfølging av vanddirektivet med de mål og indikatorer det innebærer.

FL og friluftsrådene bidrar til Mål 6 ved å arbeide for god badevannskvalitet på alle badeplasser som forvaltes av friluftsråd og ved mye brukte friluftsområder, turutgangspunkt og turmål arbeides det for ordnede sanitærforhold.

Bærekraftmål 10 Mindre ulikhet:

Friluftsliv er en sosialt utjevneende aktivitet og er den aktiviteten som utøves av flest nordmenn på tvers av alle sosiale grupper. Allemannsretten, god tilgang til natur og en levende friluftslivstradisjon er grunnpilarer i friluftslivet i Norge og gjør at alle har tilgang til

gratis naturopplevelser. FL mener derfor det er viktig at friluftslivsarbeidet styrkes, jfl bærekraftsmål 3 om god helse. Vi vil også påpeke viktigheten av at friluftslivsaktivitet kan tilbys gratis eller til lav pris. Så lenge de økonomiske ulikhetene er slik at en del barn ikke kan ta del i alminnelige friluftslivsaktiviteter, er støtte rettet mot lavinntekts familier viktig.

FL og friluftsrådene legger til rette for lavterskel nærfriluftsliv og prioriterer lite ressurs- og utstyrskrevenne friluftsliv.

Bærekraftsmål 11 Bærekraftige byer og samfunn:

Tilgang til natur og grøntområder er etter vår oppfatning en helt nødvendig del av bærekraftige byer og samfunn. Det er nødvendig med kriterier og arealregnskap som sikrer oppfølging av dette. Friluftsliv kan være en lite ressurskrevende aktivitet, men har også utfordringer knytta til forbruksmønster, reising og utstyrsjag. FL ber regjeringen velge kriterier som gjør at en kan sette mål for bærekraftig utvikling av friluftslivet. FL ber regjeringen i arbeidet for bærekraftige byer prioritere lavterskel friluftsliv i nærmiljøene med små krav til utstyr og anlegg. FL ber regjeringen prioritere nærfriluftsområder der en kan kombinere naturopplevelser, sosiale møteplasser, aktivitets- og læringsarenaer.

FL og friluftsrådene arbeider for ivaretagelse av grøntområder og nærfriluftsområder i og nær byer og tettsteder, herunder ferdselsårer for friluftsliv, bymarker og bekke-, elv- og strandsoner. Vi fremmer tilrettelegging av friluftsliv med opplevelse av natur og kultur for alle.

Bærekraftsmål 13 Stoppe klimaendringene:

Reisevirksomhet i friluftslivet og det naturbaserte reiselivet er en stor utfordring. FL mener det er viktig å ha kriterier som fanger opp dette, samt ha mål for redusert klimaavtrykk gjennom reising i forbindelse med friluftsliv. Vi viser også til punktet om bærekraftige byer når det gjelder mål for og prioritering av lite ressurskrevende friluftsliv.

FL og friluftsrådene følger opp Mål 13 ved å prioritere lavterskel friluftsliv i nærområder og bidrar til grønt reiseliv gjennom deltagelse i prosjektet Grønn Tur.

Bærekraftsmål 14 Livet under vann:

FL ber regjeringen forsterke det internasjonale arbeidet mot marin forurensning, og utarbeide en nasjonal handlingsplan for ryddearbeidet som avklarer rolledeling og gir aktørene, herunder friluftsrådene, forutsigbare rammevilkår.

FL og friluftsrådene bidrar til Mål 14 ved å stimulere det ikke-motoriserte båtlivet med roing og padling, gjennom tilretteleggingstiltak, utlånsordninger og deltagelse i Kystled-prosjektet. Friluftsrådene er aktive bidragsytere til arbeidet med opprydding av marin forurensning.

Bærekraftmål 15 Livet på land:

Tap av naturmangfold er en trussel på linje med klimaendringene. I friluftslivet er naturopplevelser grunnleggende, og vi er derfor opptatt av å ta vare på natur- og kulturlandskap med rikt naturmangfold. Friluftsrådene har ansvar for forvaltning av en rekke offentlig eide friluftslivsområder som ofte har rikt naturmangfold. FL mener arealregnskap og naturindeksen er gode indikatorer for å følge utviklingen av dette bærekraftmålet. FL mener oppfølging av dette bærekraftmålet er svært viktig, og må ses i sammenheng med friluftslivsarbeidet både for å gi rike friluftslivsopplevelser og for å skape forståelse for betydningen av naturmangfold.

FL og friluftsrådene stimulerer til naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv gjennom Merkehåndboka og veiledningsarbeid. Ved forvaltning av friluftslivsområder stimulerer FL og friluftsrådene til ivaretaking av kulturlandskap og verdifulle naturtyper. Friluftsrådene er også viktige høringsinstanser i arealplaner for å ivareta viktige naturområder og naturmangfold.

Bærekraftmål 17 Samarbeid for å nå målene:

Lokalt, nasjonalt og internasjonalt er det åpenbart behov for samarbeid for å nå bærekraftmålene. De interkommunale friluftsrådene er samarbeidsorganer. FL er opptatt av samarbeid og vil gjerne forsterke dette i vårt arbeid med friluftsliv. FL ber regjeringen opprette og legge til rette for samarbeidsarenaer. Friluftslivets sterke stilling i Norge, med den betydningen det har for bærekraftmålene om bl.a. god helse, mindre ulikhet og bærekraftige byer, gjør at Norge bør formidle våre friluftslivserfaringer internasjonalt når det er relevant.

FL mener oppfølging av bærekraftmålene må gjennomsyre regjeringens arbeid bl.a. ved at konsekvensene for relevante bærekraftmål vurderes i alle meldinger til stortinget på lik linje med at det redegjøres for økonomiske og administrative konsekvenser.

Med vennlig hilsen
Friluftsrådenes Landsforbund

Morten Dåsnes

Daglig leder

Lisa-Sophie Lundh

Rådgiver